

Kenti Dinlemek (Kitap Tanıtımı)

Listen to the City (Book Launches)

Sevilay GÖKÇE

*Yüksek Lisans Öğrencisi Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi
sevilgok09@gmail.com*

Makale Başvuru Tarihi : 25.11.2022

Makale Yayın Tarihi : 31.12.2022

Makale Türü : Kitap Tanıtımı

Kentleşmenin ilerlemesiyle birlikte kültürel miras, kentsel ayrışma ve yoksulluk sorun haline gelmeye başlamıştır. Şehir merkezleri ve geri kalmış mahalleler arasında sorunlar oluşturmaya insanların birbirine karşı önyargılı olmasına sebep olmaya başlamıştır. Toplumlar arası çatışmaya ve ayrımcılığa sebebiyet veren bir durum oluşmuştur.

Tahlili yapılan eser Alev ERKİLET tarafından yazılmıştır. Alev ERKİLET BAŞER, 17 Eylül 1962 Ankara doğumludur. Asıl soyadı Erkilet'tir, Başer soyadını ürünlerinde kullanmaktadır. İlk, orta ve lise öğrenimini TED Ankara Koleji'nde tamamladı. 1983 yılında Hacettepe Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nü bitirdi. Yüksek lisans (1985) ve doktorasını (1996) Hacettepe Üniversitesinde tamamladı. 1983-2000 yılları arasında Hacettepe ve Kırıkkale Üniversitelerinde öğretim üyesi olarak görev yaptı. 6. ve 7. Beş Yıllık Kalkınma Planlarında komisyonlarda görev yaptı. 2000 yılında kamu görevinden çıkarıldı. Şu anda İbn Haldun Üniversitesinde profesör doktor olarak görev yapmaktadır. Eserleri; Orta Doğu'da Modernleşme ve İslami Hareketler, Toplumsal Yapı ve Değişme Kuramları, Ele Geçirilmeyen Toprak Kuzey Kafkasya, Eleştirelilikten Uyuma, Mazlum Doğu'nun Mağrur Çocukları, Kenti Dinlemek, İstanbul Halkının Dilencilik Olgusuna Bakış Açısı (İ. Coşkun ile birlikte) adında kitapları, çeşitli kitap ve dergilerde yayınlanmış makaleleri vardır.

Tahlili yapılan kitap Büyüyenay Yayınları tarafından Şubat 2017 yılında basılmıştır. Kitap karton kapaktır ve 172 sayfadan oluşmaktadır. Sosyoloji alanında yazılmış bir kitaptır. Önsöz ve dizin dışında toplam 10 bölümden oluşan kitap aslında Alev ERKİLET' in kent hakkında çeşitli kitap, dergi ve dijital mecralarda yazmış olduğu yazıların toplamından oluşmaktadır.

Kitabın ilk bölümü “Düzenli Aileler, Yeni Gelenlere Karşı: Korku Siyaseti, Tahliyeler ve Kentsel Ayrışma” başlığıyla. Bu bölüm kendi içinde üç kısma ayrılmıştır. Birinci kısımda (13-18s.) konutun toplum üzerinde etkisine, kentsel ayrışma olgusuna, toplu konut alanlarının kentsel ayrışmaya etkisinden bahsedilip değerlendirilmiştir. İkinci kısımda (19-25s.) kentsel ayrışmanın göstergelerine, korku siyaseti ve çöküntüleşme kavramlarına bu kavramların kentsel dönüşüm ile müdahalelerin en önemli aracı olduğundan söz edilmiştir. Bu bölümde mülakat yapılan kişilerin söylediklerine yer verilmiştir. Üçüncü kısımda(25-29s.) gettolaşma kavramı üzerinde durulmuştur. Beş temel tecrit göstergesini açıklamıştır. Kapalı yerleşme ve konut alanlarının toplumsal sınıflaştırmayı arttırdığına, mahallenin verdiği dayanışma, koruma, gözetme olanaklarını sağlamadığına vurgu yapılmıştır.

İkinci bölüm “Hakikat Oyunlarının Parçası Olarak Kentsel Çöküntü Söylemi” başlığıyla. Bu bölümde kentsel çöküntü kavramsallaştırılması, İstanbul Tarihi Yarımada örneği üzerinden değerlendirilmektedir. Bölüm beş alt başlıktan oluşmaktadır. Birinci alt başlık “Teknisyen Plancının Alet Çantasındaki Çöküntüleşme Ölçütleri” (35-39s.) adıyla çöküntü alanlarından söz etmektedir. Çöküntü alanının, bir şehrin iyileştirme ve dönüşümü amacıyla kullanılan bir ara kavram olduğu

belirtilip yoğun nüfus hareketlerinin sebep olduğu bir durum olarak bahsedilmektedir. Çöküntü alanlarının sebep olabileceği sosyal dışlanmıslığa da değinilmiştir. İkinci alt başlık “Ne Yapmalı, Nasıl Yapmalı, Asayiş Nasıl Sağlamalı? Kamusal Kurumların Metinlerinde Çöküntü Alanı Tartışmaları” (39-42s.) adıyla çöküntü alanlarının tanımını Habitat Raporu üzerinden tanımlayıp bu alanların temel karakteristiklerini ise Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşimleri Programının yedi maddesi üzerinden ele almış bu maddelerin neler olduğu açıklanmıştır. Üçüncü alt başlık “Sosyolojik Metinlerde Çöküntü Alanı Tartışmaları” (42-44s.) adıyla birçok sosyolojik metine yer vererek bu metinlerin bakış açısından çöküntü alanına dair düşünceler oluşturulmuştur. Dördüncü alt başlık “Tarihi Yarımada Bir Çöküntü Alanı mı?” (45-47s.) adıyla Tarihi Yarımada yapılan araştırmalar sonucunda Yarımada’nın temel sorununun yoksulluk olduğu tespit edilmiştir. Ancak tam anlamıyla çöküntü alanı olmadığı belirtilerek çöküntü engelleyici mekanizmalar ortadan kaldırılırsa çöküntü alanı olma riski olduğu belirtilmiştir. Beşinci alt başlık “İmalat ve Ticaret Çöküntüleşmeye Karşı” (47-49s.) adıyla imalathanelerin yoksulluğun yoğun olduğu bir alanda işçilerin kendilerine işyeri açma umudunu besleyerek ve çalışan sayısını arttırarak çöküntü alanına karşıt işlev gördüğü belirtilmiştir. İlçelerde araştırmalar yapıp veriler toplandığı belirtilip veriler açıklanmıştır. Bölgede gece ve gündüz nüfusları arasındaki fark nedeniyle çöküntü bölgesi olarak algılandığı belirtilmiştir ancak aslında çok ciddi bir ticari alan olduğu vurgulanmıştır.

Üçüncü bölüm “Sınıf-Altı: Kuramsal Tartışmalar ve İstanbul Tarihi Yarımada’ya Uygulanma İmkânları” başlığıyla. Bu bölümde sınıf-altı olgusunun ne olduğuna, ilk ortaya çıkış zamanına, kamu siyaseti alanına girişine ve sosyolojik açıdan değerlendirilmesine bakılmıştır. Bölüm üç alt başlıktan oluşmaktadır. Birinci alt başlık “19. Yüzyılda Sınıf-Altına Dair İlk Tartışmaların Ortaya Çıkışı” (56-59s.) adıyla bu dönemde sınıf-altının tehlikeli ve toplum dışına itilmişler olarak görüldüğü belirtilmiştir. Marx, Malthusyen ve Mayhew’ in bu kavramı nasıl değerlendirdikleri üzerinde durulmuştur. Marshall’ın 1950’lere kadar gelen bu sınıf-altı düşüncesine farklı yorum getirdiği gösterilmiştir. İkinci alt başlık “20. Yüzyılda SınıfAltına Sosyolojik Yaklaşımlar” (59-68s.) adıyla sınıf-altı olgusunun daha sağlam temellere oturduğu, tanımlamalar yapıldığı, gruplandırıldığı, sebeplerinin belirlendiği ve nasıl ortadan kalkacağına dair fikirler yürütüldüğü görülmektedir. Genel olarak sınıf-altının sebepleri işsizlik, eksik istihdam, eğitimsizlik, yardım bağımlılığı ve ailede istikrarsızlık olduğu belirtilmiştir. Sınıf altının ortadan kalkması getto ve tecrit koşullarının ortadan kalkmasına bağlanmıştır. Üçüncü alt başlık “Sınıf-Altı ve Tarihi Yarımada” (68-75s.) adıyla sınıf-altı olgusunu Tarihi Yarımada örneği üzerinden incelemeye çalışılmıştır. 16 bölgede gerçekleştirilen nitel araştırmalar, gözlemler ve görüşmelere yer verilmiştir. Bu başlık kendi içinde iki kısma ayrılıyor. Birinci kısım “Sınıf- Altını Doğuran Yapısal Nedenler Bakımından Tarihi Yarımada” (69-71s.) adıyla sınıf-altı olgusunun nedenlerinden olan tahliye ve sanayisizleştirme ve bu nedenlerin toplum üzerindeki etkilerine değinilmiştir. İkinci kısım “Sınıf-Altı Göstergeleri Bakımından Tarihi Yarımada” (71-75s.) adıyla sınıf-altı göstergesi olarak yapılan görüşmelerde bekâr odalarından, eğitimsiz insanların varlığından ve zararlı maddelerin varlığından bahsedilmiştir.

Dördüncü bölüm “Somut Olmayan Kültür Mirası Bağlamında İstanbul’da Bekâr Odaları” başlığıyla. Bu bölüm iki alt başlıktan oluşmaktadır. Birinci alt başlık “Somut Olmayan Kültürel Mirasın Yasal Tanımı ve İçeriği” (79-80s.) adıyla somut olmayan kültürel mirasın tanımına ve ölçütlerine yer verilmiştir. Bu ölçütler doğrultusunda bekâr odalarının somut olmayan bir kültür varlığı olduğu belirtilmiştir. İkinci alt başlık “Somut Olmayan Kültür Varlığı Olarak Bekâr Odası Müessesesi” (80-85s.) adıyla bekâr uşağının Osmanlıdan bu zamana kadar geldiği belirtilerek tanımı yapılmıştır. Bekâr odası ve bekâr uşaklığının medeni durum olmadığı ve çalışmak için İstanbul’a gelen kişiler olduğu belirtilmiştir. Ve bunların sürdürülebilir kalkınma için önem arz ettiğine değinilmiştir. Bu odaların geleneksel bağların devamı içinde önemli olduğuna vurgu yapılmıştır.

Beşinci bölüm “Süleymaniye’yi Yeniden Tasarlamak: İmkânlar, Zorluklar” başlığıyla. Bu bölümde bazı kesimlerin bazı konulardaki görüş ve taleplerine yer verilmiştir. Bölüm beş alt başlıktan oluşmaktadır. Birinci alt başlık “Projelerin Şeffaflığına ve Halkın Bilgilendirilmesine Dönük Talepler” (88s.) adıyla kesimlerdeki kişilerin yapılan projeler hakkında bilgi istediği ile ilgili görüşlerini

belirtmiştir. İkinci alt başlık “Küçük İmalat ve Ticaretin Süleymaniye’deki Yerine Dair Görüşler” (88-91s.) adıyla Süleymaniye’nin önemli bir ticaret merkezi olduğu, istihdam açısından önemi, özellikle tekstil toptancıları açısından “İstanbul ve Anadolu piyasasının kalbi” olduğu belirtilmiştir. Üçüncü alt başlık “Yenileme Projelerinde Yerinden Etme ve İnsansızlaştırmanın İçerdiği Toplumsal Riskler” (91-93s.) adıyla kesimlerin bencil davrandıklarından kendi dışındaki kişilerin yerinden edilmesinde sorun görmediklerinden bahsedilmiştir. Aynı zamanda bu insansızlaştırma ve yerinden etme durumunun akademisyenler tarafından kente umutsuzluğu arttıracakları insanların umursuzlaşacağı yoksulluk ve şehre düşmanlığın artacağı belirtilmiştir. Dördüncü alt başlık “Süleymaniye’nin Turistikleştirilmesine Yönelik Çekinceler: Sultanahmetleştirmeye Hayır” (93s.) adıyla bölgenin turistikleştirilmesine karşı olunduğunu ve turistikleşirse milli, manevi ve kültürel niteliğin bozulacağına dair endişeler olduğunu belirtmiştir. Beşinci alt başlık “Mülk Alımları ve Kamulaştırmalarda Dikkat Edilmesi Gereken Hususlar” (93s.) adıyla yapılan restorasyonların bölge rantını arttırdığı için halkın mutlu olduğu ancak bunu yaparken bilgilendirme ve şeffaflık hususuna dikkat edilmesi gerektiği anlatılmıştır.

Altıncı bölüm “Hanları Korumak: Esnafa Rağmen mi, Esnafla Birlikte mi?” başlığıyla. Hanlar bölgesinde yer alan hanlardan bahsedilmiştir. Odak grup toplantısı yapıp bu toplantıdan çıkan verilerden sadece merkezden dışarı gönderilme ve turizm-ticaret ilişkisi hakkındaki görüşler değerlendirilmiştir. Bölüm iki alt başlıktan oluşmaktadır. Birinci alt başlık “Merkezin Dışına Gönderilmek Esnafı Neden ve Nasıl Etkiler?” (96-98s.) adıyla bu durumun işsizliğe yol açacağına, küçük atölyelerin ayakta kalamayacağını, usta-çırak ilişkisini bozacağına, hamalların sıkıntı yaşayacağına dair olumsuzluklar belirtilmiştir. İkinci alt başlıkta “Hanlar Bölgesi Bir Turizm Merkezi Olmalı mı?” (98-100s.) adıyla sivil toplum temsilcilerinin hanların mevcut ticari işlevlerini koruması gerektiği, akademisyenlerin turizme açılmasını yapay taklitler olarak gördüğü belirtilmiştir.

Yedinci bölüm “Bu Kent Kimin? İstanbul Bağlamında Şehircilik ve Kent Hakkına Dair Bazı Mülahazalar” başlığıyla. Modern şehircilik kavramı üzerinde durulmuştur. Türkiye’deki kentsel dönüşüm modern şehirciliğin kent içinde yayılmasına bu yüzden de kent içinde yoksul mahallelerin çöküntü mekân olarak algılanmasına sebebiyet verdiği belirtilmiştir. Modern şehirciliğin mekânı metalaştırdığından ve küçük olan hiçbir iş ve üretim alanına yer bırakmadığından söz edilmiştir. Henüz İstanbul’un bu seviyeye gelmediği ancak böyle devam ederse bunun kaçınılmaz olduğuna değinilmiştir.

Sekizinci bölüm “Mükemmel Toplum Özgür Bireye Karşı: Anti-Ütopyalarda Kent ve Adalet Sorunu” başlığıyla. Ütopyanın tanımı yapılarak geçmişten günümüze kadar popüler olan ütopyalara yer verilmiştir. Platon’un Devlet’i bilinen ilk ütopyadır. Platon sonrası dönemin en bilinen ütopyaları yani Thomas More’un Ütopya’sı, Campanella’nın Güneş Ülkesi ve Bacon’un Yeni Atlantis ütopyalarına değinilmiştir. Ütopyanın zıddı olan anti-ütopyanın ne zaman başladığı ve temel sorunlarının ne olduğundan bahsedilmiştir.

Dokuzuncu bölüm “Kenti Konuşmak” başlığıyla. Bu bölüm soru-cevap şeklinde üç alt başlıktan oluşmaktadır. Birinci alt başlık “Kentten Kovulan Müslümanlık” (117-120s.) adıyla altı tane sorudan oluşmaktadır. Değişen kent, mahalle mimarisinin Müslümanlık üzerindeki etkileri üzerinde durulmuştur. Müslümanların mı yoksa kent yaşantısının mı değiştiği üzerinde konuşma yapılmıştır. İkinci alt başlık “Suriyeli Göçmenler ve Kent” (121-126s.) adıyla beş tane sorudan oluşmaktadır. Göç eden Suriyelilerin yaşadıkları psikolojik, ekonomik, sağlık sorunlarına ve göç ettikleri kentlerde yaşayan kişilerin bu durum karşısında yaşadıkları sıkıntıların üzerinde durulmuştur. Üçüncü alt başlık “Benim Şehirlerim: Ankara, İstanbul” (127-140s.) adıyla 20 tane sorudan oluşmaktadır. Yazarın doğduğu ve yaşadığı şehirlerin yazar üzerindeki etkisine, hayatına ve kararlarına etkisine, şehirler hakkında yapabileceği eleştirilere ve çözüm önerilerine değinilmiştir.

Onuncu bölüm “Ve...” bu bölüm iki alt başlıktan oluşmaktadır. Birinci alt başlık “Saadet Yurdu” (143-147s.) adıyla kişilerin bu yerde dayanışma, yardımlaşma, güvenli ve huzur içinde yaşadığından, tarım ve hayvancılığa verilen değerden, israftan kaçınıldığından, imarlaşmaya izin verilmediğinden, ahlaklı bir yer olduğundan, insanların kandırılmasına izin verilmediğinden ve Avrupa’dan gelen öğrencilerin bu yerden çok etkilendiğinden bahsedilmiştir. İkinci alt başlık “Alandan Fotoğraflar”

(151-168s.) adıyla bu kısımda sadece yazarın çeşitli tarihi yerlerin, yaşadığı anların ve anlattığı şeyleri resmettirmek için koyduğu fotoğraflardan oluşmaktadır.

KAYNAKÇA

Erkilet, Alev (2017), Kenti Dinlemek, Büyüyenay Yayınları, İstanbul, 1. Baskı.

FSMVÜ | Prof. Dr. Alev ERKİLET (Erişim Tarihi: 10.11.2022).